

Spolna diferenciacija pri šolski športni vzgoji in prostočasni gibalni/športni aktivnosti učencev

POVZETEK: V prispevku predstavljamo rezultate raziskave, v kateri je bila ugotovljena prisotnost učne diferenciacije po spolu pri pouku šolske športne vzgoje (Doupona Topič in Zurc 2003). Namen naše raziskave je bil primerjati prisotnost elementov spolnega razlikovanja v učnem načrtu z rezultati raziskave, v kateri smo dekllice in dečke anketirali z namenom, da bi pridobili podatke o značilnostih njihove prostočasne gibalne/športne aktivnosti. Raziskava je bila izvedena na vzorcu 194 osnovnošolskih otrok v mesecu decembru leta 2001 (Pišot et al. 2004a). Na osnovi primerjalne analize ugotavljamo, da obstajajo povezanosti med prisotnostjo elementov spolne diferenciacije v učnem načrtu za športno vzgojo in vsebino, količino ter obliko otrokove prostočasne gibalne/športne aktivnosti.

KLJUČNE BESEDE: osnovnošolski otrok, prosti čas, gibalna/športna aktivnost, šolska športna vzgoja, razlike med spoloma

1. Uvod

O enakopravnosti med spoloma se govori v tistih družbenih sferah, kjer je enakopravnost na tako visoki ravni, da se jo posamezniki zavedajo. Ali povedano drugače: zavedajo se razlik, ki jih prinaša neenaka obravnava glede na spol (Kozmik in Salecl 1999). Dejstvo je, da se stališče družbe do posameznega spola in s tem do družbenih razlik med moškim in žensko odraža na posameznih mikroravnih vsakdanjega življenja. Zato ne preseneča precejšnja zainteresiranost raziskovalcev tudi za proučevanje razlik med spoloma na področju ukvarjanja z gibalnimi/športnimi dejavnostmi¹. Kot pravi Darlinson (2000), so razlike med spoloma na področju gibalnega/športnega udejstvovanja še izrazitejše kot pa na marsikaterem drugem področju socialnega življenja. Vzrok temu so tradicionalni stereotipi, družbena patriarhalnost ter neločevanje med biološkimi in družbenimi razlikami med spoloma.

Spol je opredeljen z dvema kategorijama, biološko (ang. sex) in družbeno (ang. gender). Biološka kategorija je opredeljena s telesnimi, anatomskimi in morfološkimi razlikami med človeškimi bitji, ki so prirojene. Spol pa ima tudi določen družben in kulturni pomen. Spol kot družbeno kategorijo sestavljajo spolna identiteta, spolna vloga in spolni značaj. Spolna identiteta izraža zavedanje in občutenje lastnega spola ter odzivanje nanj v neki dani družbi oziroma kulturi. Vedenje in status, ki ga ima posameznik v njej glede na svoj biološki spol, določa tudi spolno vlogo. Spolni značaj pa označuje

različne tipične lastnosti, ki naj bi jih imela spola. Gre za tako imenovane »ženske« in »moške« značajske lastnosti. Veliko patriarhalnih kultur pripisuje ženskam čustvenost, potrpežljivost, skromnost, podredljivost, nesamostojnost, zvestobo, skrbnost, pasivnost, moškim pa aktivnost, moč, napadalnost, agresivnost, razumskost, gospodovalnost in pogum. Ker se *gender* nanaša na vse, kar loči ženskost in moškost v življenjskem stilu (vedenje, sposobnosti, interesi, obleka ipd.), pomeni hkrati kategorijo, ki se spreminja skozi zgodovino, družbo, kulturo in cikel posameznika. »Zgodovinska analiza kaže, da ženskost ni fiksirana in stalna kategorija, temveč jo je treba doumeti kot družbeno in zgodovinsko zgradbo« (Doupona in Petrović 2000: 102). Položaj žensk v športu skozi zgodovino je tako zgolj odraz socialnega, političnega in ekonomskega položaja žensk v posameznem časovnem obdobju (Doupona 1994a).

Ob tem je znano, da so različne kulture vzpostavile različne sisteme razlik med spoloma in tako obstajajo tudi družbe, kjer navedenih razlik ni oziroma spolne vloge niso diferencirane. Ta smer razmišljanja je podkrepjena z rezultati medkulturnih študij, ki dokazujejo, da spolne vloge niso univerzalne, pač pa kulturno specifične. Saj, če bi bile biološke danosti tako odločilnega pomena, potem ne bi smelo biti nobenih izjem pri tem, kaj počno ženske in kaj moški. Vendar slednje obstajajo. M. Jogan (1990) meni, da določena kultura deluje kot sklop vrednot, pojmovanj, prepričanj, pravil in oblik družbenega vedenja, ki s pomočjo simbolov, stereotipov in nizi ritualov uvaja posameznika v človeško vedenje na sploh in s tem tudi v že izoblikovano spolno vlogo. Pri tem gre za ponotranjenje in sprejetje družbene predstave o lastnem spolu ter tako hkrati tudi za sprejemanje statusne razlike med spoloma. Družbeno neenakost med moškimi in ženskami pa ohranja in opravičuje sistem vrednot ter prepričanj, ki njihovo družbeno in kulturno pogojenost prikazuje kot naravno, normalno in edino pravilno.

M. Doupona in K. Petrović (1996, 2000), zagovornika te kritične smeri razmišljanja, pravita, da je napačno obravnavati za »naravno« vse, kar je v neki družbi običajno, ker »naravno« (biološko) variira od kulture do kulture. Tako imajo otroci z rojstvom sicer določen biološki spol, nimajo pa že tudi določene spolne vloge, identitete in značaja. Ker pa se otroci »rodijo v družbeni svet, kjer so spolne (*gender*) razlike dejstvo vsakdanjega sveta, hitro zapopadejo določen spol«, ki jim je namenjen (Doupona in Petrović 2000: 101). Pri tem M. Doupona (1994b) tudi opozarja, da kljub temu, da študije o vlogi žensk na različnih področjih izvirajo večinoma iz tistih krajev in kulturnih sredin, kjer je bila vloga ženske že sicer postavljena kot pomembno družbeno vprašanje, pa večina avtorjev razlaga razlike med spoloma glede na biološke, anatomske in fiziološke kriterije, zelo redko pa pri tem izpostavijo problem socialnega položaja žensk v družbi in njihovega položaja v družini. Slednji temi sta zlasti na področju športa potisnjeni v ozadje in bolj ali manj uspešno prikriti. Stvar pa je še nekoliko hujša, saj so »nesporna« raziskovalna dejstva pogosto dodatno osvetljena s sprevrženimi miselnimi vzorci o vlogi ženske, kar je, meni M. Doupona (1994b), najverjetneje odraz raziskovalčevih miselnih stereotipov, ki jih je pridobil skozi proces lastnega izobraževanja.

Proces socializacije je tisti, ki omogoča, da posameznik prevzame in bolj ali manj ponotranji številne družbene vloge, norme, vrednote in pričakovanja, ki so povezana z njegovim biološkim spolom. Prva in tudi najmočnejša socializacija poteka v otrokovi

družini. Novorojenčka na osnovi vedenja, zunanjega videza ali telesnih oblik ni mogoče ločiti po spolu, vendar starši, tako kot vsi ljudje, navajeni »moškosti« in »ženskosti«, imajo željo, da takoj ob rojstvu zaznamujejo otrokov spol z različno barvo oblačil. Predstave o tem, kakšna naj bi bila deklica ali deček, se tako začno uveljavljati že v prvih mesecih otrokovega življenja. Kasneje v otroštvu starši še bolj poudarijo spolne razlike s spolno tipiziranimi igračami, obleko, pričesko, pričakovanji glede primerne vedenja, z vzpodbujanjem različnih aktivnosti in hkrati s tem razvijanjem različnih sposobnosti. Spolno razlikovanje v tem obdobju lahko povzroči, da deklice izgubljajo zaupanje v sebe na področjih, ki glede na prevladujoča družbena pričakovanja niso »ženska« in so zato za njih po merilih družbe neprimerna, ter verjamejo, da so na njih moški vrstniki sposobnejši. Vendar pa spolna socializacija ne poteka samo v družinskem krogu. Saj tudi, če bi se starši zavestno trudili vzgojiti spolno nestereotipne otroke, v socializaciji še vedno nastopajo številni drugi dejavniki. Pomemben vpliv imajo na primer množični mediji (reklame, revije, časniki, televizijske oddaje, filmi, radio, risanke). Vpliv na razvoj otrokove spolne identitete imajo tudi pravljice – mladinska literatura, vrstniki, zdravstveno osebje, vrtec in podobne skupine ter posamezniki, s katerimi pride otrok v stik. Zato je razumljivo, da igra v procesu spolne socializacije pomembno vlogo tudi šola, ki s ponavljajočimi rituali oblikuje pomembne družbene navade, katere sporočajo osnovna vedenja o kulturi (Doupona in Petrović 2000).

Šolski predmet, ki ima zaradi svoje narave še poseben pomen pri institucionalizaciji spola, je športna vzgoja, ki z ukvarjanjem s fizično sposobnostjo in fizičnim obnašanjem, zagotavlja primerno prizorišče za »pouk« moškosti in ženskosti. Značilnosti današnje športne vzgoje z vidika odnosa med spoloma pa so še vedno v veliki meri odraz uvajanja tradicionalnih razlik med spoloma na področju vrhunškega in športno-rekreativnega športa.

V nadaljevanju bomo na osnovi opravljenih kinezioloških raziskav prikazali, kako se tradicionalna družbena konstrukcija spola v Sloveniji še danes odvija na področju vrhunškega športa, na področju rekreativnega športa in skozi učne vsebine osnovnošolskega predmeta *športna vzgoja*, kjer se tudi nakazujejo značilne družbene spolne diferenciacije te neprimerne vrste.

2. Razlike med spoloma na področju vrhunškega športa

Ni jih malo, ki še danes menijo, da šport oziroma gibalna aktivnost ni primerna za ženske. Tako ne razmišljajo le starejši ljudje, ampak tudi otroci, celo deklice same. Na vzorcu 2045 učencev od 4. do 8. razreda osnovne šole je bilo npr. ugotovljeno, da precej otrok (34,1%) prevzema stereotipna mišljenja svojih staršev ter jih oblikuje v »lastne« miselne sodbe. Njihova mnenja tako poleg lastnih izkušenj, misli in stališč predstavljajo predvsem medgeneracijsko prevzete vzorce mišljenj različnih skupin, ki jim pripadajo (Doupona, 1994a).

Prav tako je ob govoru o specifični tekmovalni športni panogi vedno aktualno tudi vprašanje, kaj je primerno, da izvaja ženska in kaj je moška domena. Obstajajo določene športne dejavnosti in posamezne gibalne naloge, ki naj ne bi bile primerne za udejstvo-

vanje posameznega spola, ker pač ne ustrezajo njegovi vlogi v družbi, pri čemer se v bistveno večji meri pojavlja v slabšem položaju ženski spol.

Analiziranje vrhunškega športa je pomembno zato, ker se njegovi tako pozitivni kot negativni vidiki odražajo na drugih področjih in oblikah športnega udejstovanja (npr. v rekreativnem športu, v zaposlitvah žensk v športu) (*Women representation in the IOC* 2001; Darlison 2000). Tako je preučevanje ženskega vrhunškega športa pomembno tudi za ugotavljanje in razumevanje zakonitosti najzgodnejšega športnega šolanja deklic. »Temelj vrhunškega športa je kakovosten šport mladih« (Doupona in Petrović 2000: 92). To pa pomeni, da je že mlade »potrebno« naučiti zakonitosti vrhunškega športa z vidika odnosov med spoloma in njim ustrezajoče vedenje.

Za razumevanje današnjega razmerja med vrhunskimi tekmovalkami in tekmovalci je potrebno najprej poznati zgodovinski razvoj prisotnosti žensk na olimpijskih igrah, ki najrealneje odraža starodavno segregacijsko miselnost družbe o ženskem športu.

Ženske na antičnih olimpijskih igrah niso smele sodelovati, ker je bila to izključno pravica moških. Zato so bile ženskam namenjene športne prireditve, imenovane Hereade, ki so bile izključno ženske in na katerih moški niso smeli sodelovati. Te prireditve so se odvijale v čast boginje Here, ki je imela na Olimpu svetišče, starejše od Zeusovega. Z ustanovitvijo olimpijskih iger moderne dobe pa se je ženskam godilo še slabše. Baron Pierre de Coubertin je bil ostro proti, da bi ženske tekmovalce v katerikoli športni zvrsti. Bil je celo proti kakršnemu koli udejstovanju žensk v športnih aktivnostih. Poudarjal je, da je ženski šport nevaren, pa ne le za njih, ampak tudi za moške tekmovalce in publiko. Moške je opozarjal na nevarnost stikov s športnicami in zahteval, naj olimpijske igre ostanejo moška domena².

Žensk tako ni bilo na prvih olimpijskih igrah moderne dobe v Atenah, leta 1896. Prvič se pojavijo šele na olimpijskih igrah v Parizu 1900, in sicer kot tekmovalke v golfu in tenisu. Predstavljale so 1,5% vseh tekmovalcev. Trend spolne emancipacije žensk v udeležbi na olimpijskih igrah prikazuje tabela 1. Iz prikazanih podatkov vidimo, da število žensk na olimpijskih igrah od leta 1986 do leta 2000 enakomerno narašča. Prav tako se enakomerno povečuje delež žensk v primerjavi z moškimi na posameznih olimpiadah, delež moških pa temu sorazmerno pada. Razmerje se enakomerno spreminja pri obeh spolih, a je največji preskok opaziti na olimpijskih igrah leta 1976 v Montrealu, ko se delež žensk poveča nad 20%, delež moških pa temu ustrezno pade pod 80%. Globalni pregled predstavljenih podatkov nam pokaže, da je delež moških od prvih olimpijskih iger, leta 1986, s 100% deležem vseh udeležencev padel v obdobju 104 leti na 61,8% delež vseh udeležencev. Temu nasprotno pa se je delež udeležencev žensk dvignil iz 0% leta 1986 na 38,2% na zadnjih olimpijskih igrah leta 2000, kar predstavlja dobro tretjino vseh udeležencev. Navedeno stanje vsekakor še ne odraža povsem enakovredne udeležbe žensk v vrhunskem športu. A vendarle lahko na osnovi dosedanjih dogajanj pričakujemo, da se bo trend emancipacije žensk na področju vrhunškega svetovnega športa nadaljeval in se po intenzivnosti še stopnjeval.

Navedeno potrjujejo tudi podatki o izvedbi tekmovanj v posameznih športnih disciplinah glede na spol udeležencev. Podatki kažejo, da na tem področju poteka še intenzivnejši trend uveljavljanja žensk, kar posledično vodi k višjemu številu udeleženk

na olimpijskih igrah. Opozoriti velja, da so v tabeli 1 podatki o disciplinah, ki jih izvajajo moški in ženske skupaj (t.i. mešane discipline) in pa podatki o disciplinah, katerih izvedba je po spolu ločena, a je vsebinsko enaka za moške in ženske, prišteti številom športnih disciplin pri obeh spolih. Prvi pogled na rezultate jasno kaže, da odstotek izvedenih ženskih športnih disciplin od prvega tekmovanja, ko ni bilo na sporedu olimpijskih iger niti ene športne discipline, v kateri bi lahko tekmovala ženske, strmo narašča do števila 118. športnih disciplin na zadnji olimpiadi leta 2000 v Sydneyu. Povečanje števila ženskih športnih disciplin velja pripisati predvsem dejstvu, da so ženske pričele tekmovali v ekipnih športnih panogah z žogo, ki so bila sprva izključno domena moških. Prvič so ženske tako nastopile v ekipnem športu z žogo, in sicer v odbojki, leta 1964, med tem so moški na teh olimpijskih igrah tekmovali poleg v odbojki še v nogometu, košarki in hokeju. Ženske so v košarki in rokometu prvič nastopile leta 1976, v hokeju 1980 in leta 2000 v nogometu. Na povečanje števila športnih panog so vplivale tudi organizacije športnih tekmovanj v disciplinah, ki so bile izključno namenjene ženskam. Na olimpijskih igrah v Los Angelesu leta 1984 se tako prvič pojavita športno-ritmična gimnastika in več tekmovanj v sinhroniziranem plavanju, v katerih moški niti danes ne morejo tekmovali (Kruse 1996; Wallechinsky 2004).

Tabela 1 prav tako prikazuje vztrajno naraščanje tudi deleža prisotnosti ženskih disciplin v odnosu z moškimi, vendar njihov porast ni enakomeren. Najočitnejši korak nazaj v emancipaciji žensk glede na razvijajoči se trend predstavljajo olimpijske igre leta 1996 v Atlanti, ko se število ženskih športnih disciplin zmanjša v primerjavi z moškimi disciplinami za 7,9% glede na predhodne olimpijske igre. Temu navkljub pa podatek iz leta 2000 kaže optimistično stanje in sicer, je bilo na tekmovalnem sporedu zadnje končanih olimpijskih iger izvedenih kar 41,4% ženskih športnih disciplin in 58,6% moških disciplin, kar predstavlja doslej najugodnejše razmerje med spoloma na olimpijskih igrah. Navedena podatka kažeta na skorajšnjo povsem enakovredno možnost moških in žensk v številu ponujenih športnih disciplin, v katerih je možno tekmovali na največjem svetovnem športnem tekmovanju.

Naredimo pregled podatkov v tabeli 1 še o trendu udeležnosti slovenskih tekmovalcev na olimpijskih igrah. Vidimo, da so se Slovenke prvič udeležile olimpijskih iger leta 1936, medtem ko so bili njihovi moški kolegi prvič na olimpijskih igrah že pred 24 leti, in sicer leta 1912. Primerjava udeležbe Slovenk z vsemi ženskami na olimpijskih igrah kaže trend naraščanja njihove prisotnosti, a hkrati večji zaostanek za svetovnim povprečjem ter bolj variabilen proces. Največ slovenskih športnic, in sicer 18, se je doslej udeležilo olimpijskih iger leta 2000 v Sydneyu. Predstavljale so 24,7% delež vseh nastopajočih slovenskih športnikov. Navedeno razmerje med spoloma predstavlja krepko zaostajanje za svetovnim povprečjem, kjer je bilo tako stanje, celo nekoliko višje (25,8%), doseženo že pred 12 leti na olimpijskih igrah v Seoulu. Vendar pa je bil doslej na olimpijskih igrah odstotek Slovenk v primerjavi z moškimi tudi že višji od navedenih 24,7%. Tako je bilo na igrah leta 1948 v Londonu 25% Slovenk (9,4% vseh žensk na OI), čez štiri leta v Helsinkih 28,6% (10,5% vseh žensk na OI) in leta 1956 v Melbournu celo 40% Slovenk (11,7% vseh žensk na OI), kjer pa je nastopilo samo pet slovenskih udeležencev, od tega dve ženski.

Tabela 1: Udeležba moških in žensk na dosedanjih Olimpijskih igrah, udeležba Slovencev in Slovenk ter število športnih disciplin glede na spol udeležencev

Olimpijske igre	Število moških (%)	Število žensk (%)	Število slovenskih udeležencev (%)		Število športnih disciplin	
			moški	ženske	Moške	Ženske
Atene, 1896	245 (100%)	0 (0%)	0	0	43 (100%)	0 (0%)
Pariz, 1900	1206 (98,4%)	19 (1,6%)	0	0	85 (96,6%)	3 (3,4%)
Saint Louis, 1904	681 (98,8%)	8 (1,2%)	0	0	101 (97,1%)	3 (2,9%)
London, 1908	1999 (98,2%)	36 (1,8%)	0	0	106 (95,5%)	5 (4,5%)
Stockholm, 1912	2490 (97,8%)	57 (2,2%)	1 (100%)	0	97 (93,3%)	7 (6,7%)
Antwerpen, 1920	2591 (29,1%)	78 (2,9%)	1 (100%)	0	146 (93,6%)	10 (6,4%)
Pariz, 1924	2956 (95,6%)	136 (4,4%)	11 (100%)	0	116 (91,3%)	11 (8,7%)
Amsterdam, 1928	2724 (90,4%)	290 (9,6%)	9 (100%)	0	95 (87,2%)	14 (12,8%)
Los Angeles, 1932	1281 (91,0%)	127 (9,0%)	0	0	103 (88,0%)	14 (12,0%)
Berlin, 1936	3738 (91,9%)	328 (8,1%)	27 (84,4%)	5 (15,6%)	114 (88,4%)	15 (11,6%)
London, 1948	3714 (90,6%)	385 (9,4%)	12 (75,0%)	4 (25,0%)	118 (86,8%)	18 (13,2%)
Helsinki, 1952	4407 (89,5%)	518 (10,5%)	10 (71,4%)	4 (28,6%)	124 (83,2%)	25 (16,8%)
Melbourne, 1956	2813 (88,3%)	371 (11,7%)	3 (60,0%)	2 (40,0%)	125 (82,8%)	26 (17,2%)
Rim, 1960	4738 (88,6%)	610 (11,4%)	27 (84,4%)	5 (15,6%)	121 (80,7%)	29 (19,3%)
Tokio, 1964	4457 (86,7%)	683 (13,3%)	18 (94,7%)	1 (5,3%)	130 (79,8%)	33 (20,2%)
Ciudad de Mexico, 1968	4750 (85,9%)	780 (14,1%)	13 (86,7%)	2 (13,3%)	133 (77,3%)	39 (22,7%)
München, 1972	6065 (85,1%)	1058 (14,9%)	24 (88,9%)	3 (11,1%)	152 (77,9%)	43 (22,1%)
Montreal, 1976	4781 (79,3%)	1247 (20,7%)	8 (100%)	0 (0%)	148 (74,7%)	50 (25,3%)
Moskva, 1980	4093 (78,5%)	1124 (21,5%)	11 (84,6%)	2 (15,4%)	154 (75,5%)	50 (24,5%)
Los Angeles, 1984	5230 (76,9%)	1567 (23,1%)	20 (87,0%)	3 (13,0%)	159 (71,9%)	62 (28,1%)
Seoul, 1988	6279 (74,2%)	2186 (25,8%)	24 (88,9%)	3 (11,1%)	165 (69,6%)	72 (30,4%)
Barcelona, 1992	6659 (71,1%)	2708 (28,9%)	35 (85,4%)	6 (14,6%)	171 (63,6%)	98 (36,4%)
Atlanta, 1996	6797 (65,9%)	3523 (34,1%)	ni podatka	ni podatka	271 (71,5%)	108 (28,5%)
Sydney, 2000	6582 (61,8%)	4069 (38,2%)	55 (75,3%)	18 (24,7%)	167 (58,6%)	118 (41,4%)

Viri podatkov: Wallechinsky (2004); Olympic medal winners (2004) Gifford (2004); Oxlade in Ballheimer (2000); Kruse (1996)

Podatki v tabeli 1 vključujejo tudi število udeležencev iz nerazvitih držav oziroma držav v razvoju, in sicer iz Afrike, Azije in Južne Amerike. Žal podatki o udeležbi tekmovalcev iz teh držav niso dostopni ločeno. Prav udeleženci iz držav v razvoju so namreč v zgodovini olimpijskih iger povzročali največje razlike v razmerju med številom moških in ženskih udeležencev na igrah. Bolj ko je bila država nerazvita (slabo razvito gospodarstvo, šolski sistem, zdravstveno varstvo, socialna razvitost), manj je imela ženskih udeleženk v športnem gibanju nasploh in tako tudi v vrhunskem športu. Obstaja namreč precejšna razlika v ženskem športu med razvitim in nerazvitim svetom (Hargreaves 1994). V državah v razvoju ženske tudi niso članice nacionalnih olimpij-

skih komitejev. Značilnost vrhunskega športa teh držav predstavlja njegovo vodenje in upravljanje s strani države ter uporaba v vojaške namene. Vera in politika narekujeja v večini držav Afrike, Azije in Južne Amerike moški nadzor in prevlado nad ženskami (*European Women and Sport Newsletter* 2001).

Predstavljeni časovni pregled udeležencev olimpijskih iger moderne dobe po spolu kaže, da je v svetu in še nekoliko bolj v Sloveniji prisotna zapostavljenost žensk na področju vrhunskega športa. Ženske predstavljajo več kot polovico svetovnega prebivalstva, njihov odstotek udejstvovanja v vrhunskem športu, ki je sicer med državami različen, pa je bistveno nižji v primerjavi z moškimi. Vprašamo se lahko, ali so ženske res toliko manj sposobne in zainteresirane za ukvarjanje s športom, da svojih znanj ne bi mogle meriti s sotekmovalkami ter tako predstavlja šport dejavnost, za katero so »rojeni moški«, ali pa navedeni podatki odražajo ravnanja družbe, stereotipov njenih vplivnih predstavnikov, tako moških kot žensk, katerih odločitve ne upoštevajo osebnih želja, sposobnosti in interesov posameznic.

Ob tem pa dosednji trend povečevanja prisotnosti žensk na olimpijskih igrah vseeno kaže na stalno napredovanje emancipacije žensk na področju športa, ki postaja tudi vedno bolj intenzivna. Če predpostavljamo, da se odnos med moškimi in ženskami na področju vrhunskega športa odraža na vseh ravnega gibalnega udejstvovanja žensk, mladostnic in deklic, potem ima ta proces še toliko večji pomen. Pričakujemo lahko, da se bo trend približevanja števila ženskih vrhunskih športnic številu moških na olimpijskih igrah nadaljeval ter da bodo ženske v nekaj desetletjih »ujele« moške. Pospešitev tega procesa bi lahko dosegli z uporabo sistematičnih strategij vključitve žensk v vse sfere športa. Slednje se že odvija na področju vodstvenih položajev v športu.

Leta 1996 je Mednarodni olimpijski komite pozval vse Nacionalne olimpijske komiteje, Nacionalne športne federacije in druge športne organizacije, ki so članice olimpijskega gibanja, da do 31. decembra 2000 vključijo vsaj 10% žensk na pomembne vodstvene položaje, do 31. decembra 2005 pa vsaj 20% žensk. Rezultati so pokazali, da je bilo že 1. marca 2001 10% žensk v 83 (60,1%) nacionalnih olimpijskih komitejih in v 31 (22,5%) komitejih 20% ali več predstavnic, v ostalih 17,4% nacionalnih olimpijskih komitejih pa je bila vsaj ena ženska. Od 35 mednarodnih športnih federacij je bilo 10% žensk v 13 (37,1%) federacijah, 8 (22,9%) federacij je imelo 20% ali več žensk v svojih odborih, ostalih 40% oziroma 14 federacij pa je imelo v svojih odborih vsaj eno žensko (*Women representation in the IOC* 2001).

Udeležba žensk v vrhunskem športu v primerjavi z moškimi je ključnega pomena predvsem zato, ker se njene zakonitosti odražajo v odnosu med spoloma na področju rekreativnega športa in šolske športne vzgoje otrok in mladostnikov, ki pa sta po rezultatih mnogih medicinskih in kinezioloških raziskav (npr. Solcova 1994; Wood et al. 1998; Borer 1995) osrednjega pomena za otrokov razvoj in ohranitev zdravja v odraslosti.

3. Razlike med spoloma v gibalni/športni aktivnosti v prostem času

»Eden izmed osnovnih pogojev za učinkovitejše uveljavljanje človekovih pravic je možnost, da lahko vsakdo razvija in ohranja svoje fizične, intelektualne in moralne potenciale in da je dostop do športnega izobraževanja in športne aktivnosti dosledno zagotovljen vsem ljudem« (Doupona in Petrović 1999: 18).

Gibalne/športne aktivnosti so sestavni del posameznikovih prostočasnih aktivnosti in vprašanje je, kolikšen čas in kakšno vsebino jim namenjajo ženske in moški.

Dosedanje slovenske študije kažejo, da ženske zaznavajo več ovir, ki onemogočajo prosti čas, v primerjavi z moškimi, in sicer omenjajo pomanjkanje denarja, družinske obveznosti, slabo zdravje, slabo splošno kondicijo ter pomanjkanje znanja in ustrezne družbe. A čeprav zaznajo ženske več ovir kot moški, pri subjektivni oceni količine prostega časa ni bilo ugotovljenih razlik med spoloma (Černigoj Sadar 1998).

Izhajajoč iz navedenega velja razlike med spoloma na področju gibalne/športne aktivnosti pripisati predvsem načinu preživljanja prostega časa. Obstajata dva osnovna motiva za preživljanje prostega časa, in sicer odkrivanje/radovednost in beg (Černigoj Sadar 1998). Posamezniki, odrasli in otroci, pri katerih prevladuje motivacija odkrivanja, so bolj zdravi. Aktivni življenjski slog v prostem času je povezan z boljšim fizičnim zdravjem, večjim psihičnim blagostanjem, samospoštovanjem, pozitivnim mnenjem o sebi, z več socialnimi interakcijami, zadovoljstvom z življenjem in srečo (Iso-Ahola 1994; Caldweel et al. 1992). Pri tistih, kjer prevladuje beg, se kaže pasivno preživljanje prostega časa, ki je psihološko problematično, ker vodi do dolgočasja, ki se sprevrže v apatijo in kasneje lahko celo v depresijo. Dosedanje študije kažejo, da brez aktivnega preživljanja prostega časa ni zdravja niti kakovosti življenja (Černigoj Sadar 1998).

V svetu in pri nas najdemo veliko raziskav, ki ugotavljajo, da obstajajo razlike v vsebini in načinu zastopnosti športno-rekreativnih aktivnosti med ženskami in moškimi. Poglejmo si nekaj značilnih izsledkov.

Odnos do športnorekreativne dejavnosti žensk pri nas najbolj nazorno prikazuje longitudinalna raziskava *Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji*, ki se v časovno enakomernih razmikih izvaja že od leta 1973. Študije odražajo reprezentativna mnenja in stališča odraslih občanov Republike Slovenije. Iz dosedanjih rezultatov je razvidno, da športno-rekreativni dejavnosti moških in žensk nista ne enaki ne enakovredni, čeprav se kaže trend pozitivnih premikov (Petrović et al. 1996, 1998; Petrović et al. 2001; Leskovšek et al. 2002); število športno-rekreativnih posameznic se namreč zvišuje. Razmerje med spoloma je bilo po rezultatih študije iz leta 1997 4:3, štirje aktivni moški na tri aktivne ženske (Petrović et al. 1998), med leti 1986 in 1992 pa celo 2:1 v korist moškimi (Petrović et al. 2001). Med moškimi in ženskami pa poleg pogostnosti ukvarjanja obstajajo tudi razlike v lestvici najbolj priljubljenih športnih zvrsti. Zanimivo je, da se povečujejo razlike med »ženskimi« in »moškimi« športi. Vse bolj se spreminja ženski rekreativni šport. Nagiba se k lepoti in doživljanju gibanja ter zanemarja merljivost rezultata. Tako v študiji iz leta 1996 med desetimi najpopularnejšimi športi pri moških opazimo nogomet, košarko, tenis in odbojko, pri ženskah pa jutranjo gimnastiko, ples,

aerobiko in badminton. Za ženski rekreativni šport je tudi značilno, da so v ospredju tiste zvrsti, s katerimi se lahko ženska ukvarja z ostalimi družinskimi člani, predvsem z otroki; v tem primeru gre največkrat za aktivnosti, ki potekajo v naravi, kot so hoja, planinarjenje, smučanje in trim (Doupona et al. 1997; Petrović et al. 1998). Pri moških športnih zvrsteh prevladuje možnost druženja s prijatelji in znanci. Večjo gibalno/športno aktivnost moških v primerjavi z ženskami so dokazali tudi raziskovalci v ZDA (Pratt et al. 1999).

Prostočasno gibalno/športno udejstvovanje žensk in moških pa ni pomembno zgolj za njihovo zdravo in kvalitetno življenje, pač pa ima še večji pomen tudi za otroke, ki v tej družini rastejo. Vsak otrok prejme v svoji družini prve in s tem najmočnejše informacije o pomenu gibanja. Redno gibalno/športno aktivna družina bo tako otroku omogočila celosten razvoj in mu obenem tudi privzgjajala navado rednega gibalnega/športnega udejstvovanja celo življenje, ki ima edino lahko pozitiven vpliv na razvoj in ohranjanje zdravja. Raziskave kažejo, da predstavlja gibalna/športna aktivnost otrok odsev načina življenja in navad odraslih, njihovih staršev (Welk et al. 2003; Pišot in Sila 2000; Toškan 1997).

Večina dosedanjih raziskav, ki so ugotavljale razlike v količini, organiziranosti in vsebini prostočasne oz. izvenšolske gibalne/športne aktivnosti med spoloma pri otrocih, je potrdila, da med deklicami in dečki obstajajo statistično značilne razlike. Dečki se ukvarjajo z gibalnimi/športnimi dejavnostmi v času izven šolskega pouka v primerjavi z deklicami bolj pogosto, organizirano in z drugačnimi športnimi zvrstmi (Petkovšek 1984; Toškan 1997; Makuc 1998; Zurc 2001; Planinšec 2003; Petrović et al. 1982; Jurak et al. 2003).

Podobno stanje opisujejo tudi študije v tujini, ki kažejo, da so dečki v vseh starostnih kategorijah od 6-17 leta statistično značilno bolj in intenzivneje gibalno/športno aktivni v obdobju po šolskem pouku napram deklicam (Hager et al. 2003; Woodfield et al. 2002; Trost et al. 2001; Mota et al. 2003; Sallis 1993; Janz in Mahoney 1997). Podobni rezultati so bili ugotovljeni tudi v gibalni/športni aktivnosti v času šolskih počitnic. Študija Tercedor-ja in sodelavcev (2003) je pokazala, da je več dečkov (58,8%) kot deklic (41,2%) v času počitnic vključenih v organizirane oblike prostočasnih gibalnih/športnih aktivnosti. Razlike med spoloma obstajajo tudi v izbiri športnih zvrsti. Dečki se ukvarjajo največ z nogometom (22%) in malim nogometom (13,8%), deklice pa s plavanjem (9,4%) in aerobiko (5,4%).

Navedene študije pa hkrati tudi ugotavljajo, da med spoloma ni razlik v upadanju gibalne/športne aktivnosti z naraščanjem starosti.

Ob zaključku razmišljanja o odnosih med spoloma na področju rekreativnega športa pa se velja vprašati, ali je lahko tudi reklamirajoče se, nerefektirano koalicijsko razmerje med športnimi veljaki (šport kot cerkev), športnimi vojaki (šport kot cilj in smisel življenja, skupaj z dopingom), športnimi organizatorji (šport kot profesija) in športnimi dobavitelji (šport kot zaslužek) potencialno tudi eksplozivno, manipulativno, diskriminatorno in protislovno? Kakšno vlogo v tem procesu lahko odigra pouk šolske športne vzgoje?

4. Šolska športna vzgoja in učna diferenciacija po spolu

Konvencija Združenih narodov proti diskriminaciji v izobraževanju (Kozmik in Salecl 1999: 30) pravi, »da pomeni na področju izobraževanja kakršno koli razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti, glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, narodno ali socialno poreklo, gospodarski položaj ali rojstvo, katerega učinek ali namen je onemogočiti ali poslabšati enako ravnanje z vsemi ljudmi, diskriminacijo«. Konvencija nadalje opozarja, da diskriminacijo povzroča odvzem možnosti dostopa do izobrazbe katere koli vrste ali stopnje, omejitev na šolsko izobrazbo nižje ravni v primerjavi z drugimi ter uvajanje ali vzdrževanje ločenih izobraževalnih sistemov/ustanov za določene osebe ali skupine oseb.

S tega vidika je športna vzgoja v osnovni šoli zelo zanimiv učni predmet, saj je edini, ki ima na predmetni stopnji večine slovenskih osnovnih šol *ločeno izvajanje* učnega procesa po spolu, ki sicer ni zakonsko predpisano, a je v uradnih dokumentih priporočeno. Gre za tako imenovano učno diferenciacijo po spolu. Namen učne diferenciacije, ki predstavlja predvsem organizacijski ukrep, je prilagajanje pouka učencem, usmerjanje, svetovanje in socializacija, »ki naj bi učence prek občasnega razdvajanja predvsem združevala« (Strmčnik 1995: 82).

Uradna retorika trdi: gre za nekaj pozitivnega. Z različnimi diferenciacijami naj bi pouk naredili otroku prijaznejši, ustrežnejši njegovi razvojni stopnji, interesom, predznaku, motoričnim, kognitivnim, čustvenim in socialnim značilnostim. Učna diferenciacija po spolu tako še ne pomeni tudi spolne diskriminacije, temveč gre lahko za ločevanje na dečke in deklice zaradi kvalitetnejšega izvajanja učnega procesa. V tem primeru bi šlo za enako obravnavo spolov, ki ni nasprotje različni ali diskriminativni, temveč pomeni po Kozmikovi in Saleclovi (1999) poudarjanje sprejemanja in enakega vrednotenja razlik med moškimi in ženskami ter različnih vlog, ki jih imajo v družbi. Učna diferenciacija je na tak način neobhodna oblika dela v humani, sodobni šoli, ki »teži k večji vzgojno-izobraževalni učinkovitosti, pogostejšemu doživljanju učne uspešnosti učencev in zaupanja vase, upoštevanju učenčeve identitete, bolj ustvarjalnemu samostojnejšemu učenju, večji vedoželjnosti in učni motiviranosti, zaupnejšim medsebojnim odnosom in še zlasti k odstranjevanju šolskega strahu in frustriranosti učencev« (Strmčnik 1995: 99).

Kljub navedenim pozitivnim učinkom pa učni diferenciaciji ni možno kar tako na splošno pripisati pozitivnega ali negativnega predznaka. Kadar govorimo o takšni ali drugačni obliki dela v razredu, je vedno na mestu tudi vprašanje, ali je uporaba te oblike smiselna, oziroma kdaj postane njen učinek nezaželen.

Ker je športna vzgoja edini predmet v osnovni šoli, ki se praviloma izvaja s stalno, nespremenljivo diferenciacijo po spolu, je zato na mestu tudi vprašanje, ali je le-ta smiselna, oziroma ali lahko pomeni tudi spolno diskriminacijo. Strokovnjaki si niti danes niso enotni v pogledu, ali je ločevanje po spolu pri izvedbi vzgojno-izobraževalnega procesa športne vzgoje pozitivno ali pa morda nesmiselno.

Dejstvo je, da nastajajo v skupinah, kjer so enakovredno zastopani učenci obeh spolov, problemi glede njihove ravni udeležbe in stopnje zaupanja. Običajno imajo

dečki nadzor nad skupino in deklice »tolerirajo« med vadbo le toliko časa, dokler je njihova udeležba znotraj določenih meja. Ko so te meje presežene, dečki hitro prevzamejo popolno kontrolo. Vse to pa povzroča, da so deklice med urami športne vzgoje manj aktivne od dečkov. V igri namreč prevlada igralni interes nad prijateljskim in čim večji je tekmovalni interes, tem bolj prevladujejo igralni kriteriji nad socialnimi pri izboru igralnih partnerjev. Zato bi pomenilo prepustiti razred dečkom - »liderjem«, namesto pedagogu/-nji, diskriminacijo po spolu (Doupona 1995). Posledica takega enovitega pouka je zaostajanje deklic v razvoju motoričnih sposobnosti, kar se zlasti kaže kot deficit pri pouku športne vzgoje v višjih razredih, kar pa že samo po sebi zahteva ločeno izvajanje učnega procesa glede na otrokove sposobnosti. Glavni krivec za slabše motorične sposobnosti (predvsem koordinacijo) je, po mnenju britanskih strokovnjakov, ravno predhodna športna vzgoja v nižjih razredih izobraževanja, ki se izvaja v mešanih skupinah (Scruton 1992).

Zagovorniki takega stališča razmišljanja so tudi strokovnjaki s Fakultete za šport Univerze v Ljubljani, ki menijo, da morajo biti otroci ločeni po spolu pri izvedbi športne vzgoje od predmetne stopnje dalje. Kot razlog izpostavljajo fiziološke razlike v zmogljivosti in različen interes deklic in dečkov. Ločeni skupini poučujeta dva učitelja. Navadno učiteljice/profesorice poučujejo učenke, učitelji/profesorji pa učence. Tako je tudi zastavljena strategija poučevanja študentov na Fakulteti za šport (Doupona 1994a). Seveda pa ločevanje po spolu ni uzakonjeno, ampak predstavlja samo priporočilo strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje šolam, da si prizadevajo ohraniti delitev v skupine povesod, kjer je ta že uveljavljena, in da skušajo tudi tam, kjer še ni prisotna, doseči enako kvaliteten pogoje za delo.

Pri razmišljanju o smiselnosti ločevanja po spolu pri rednih urah športne vzgoje pa ne gre prezreti tudi drugega vidika, ki takega načina pouka ne zagovarja.

Glavni razlog ločevanja po spolu naj bi bile razlike v fizioloških značilnosti, ali povedano drugače, v naravnih, bioloških (telesnih) razlikah. Pri tem pa ne moremo gledati na vse doslej navedeno mimo dejstva, da je ločevanje po spolu podkrepljeno tudi s stereotipi, ki so povezani s spolom in izobraževanjem ter s spolom in športnim udeleževanjem nasploh. Ti stereotipi, ki izvirajo iz kulturnih in zgodovinskih procesov, se kažejo predvsem v pričakovanih vlogah in obnašanju glede na spol ter se udeležujejo v različnem pristopu učiteljev, predpisov, zakonov, priporočil do športnega izobraževanja in vzgoje deklic ter dečkov (Doupona 1994a). Kar pa je v nasprotju s težnjo, da naj socialni položaj posameznika - v tem primeru spol kot družbenokulturni konstrukt - ne bi vplival na njegov proces športnega izobraževanja in izobraževanja nasploh.

In zopet stopi v ospredje vprašanje, ali so telesne sposobnosti biološko določene ali družbeno pogojene. Dilema, ki v znanosti še ni razčiščena, se na področju športa obravnava kot »naravna in neizogibna«, ne pa kot družbeno ustvarjena in reproducirana. Zanimarjanje slednjega vidika kaže tudi dejstvo, da so se športne zvrsti oblikovale tako, da so ene izrazito moške, druge izrazito ženske in tretje primerne za oba spola. Mogoče je bila taka delitev ustrezna v preteklosti, ko je šport veljal za vojaško dejavnost, določeno s političnimi cilji (Doupona 1994a), vendar pa je danes nesmiselna. Če pogledamo smiselnost ločevanja po spolu pri šolski športni vzgoji z vidika določene

športne zvrsti, na primer nogometa, ki velja za izrazito »moški« šport, se nam porajata dva vidika razmišljanja. Ločevanje po spolu je smiselno z vidika osnovnega cilja športne vzgoje, ki pomeni pridobivanje navad za trajno ukvarjanje s športom. S tega pogleda je smiselno dvomiti o siljenju deklet s tipično »moškimi« športi, za katere dekleta ne kažejo zanimanja. Obstaja namreč cela vrsta dekletom bolj priljubljenih (»primernih«) športnih zvrsti, med katerimi bo lahko vsaka posameznica našla tisto, ki ji je najbolj povšeči in se z njo ukvarjala tudi v odraslosti. Osnovni namen redne šolske športne vzgoje bo s tem dosežen. A po drugi strani ne moremo mimo dejstva, da taka posameznica ne bo seznanjena z nogometom in podobnimi »moškimi« športnimi zvrstmi oziroma potencialnimi »ženskimi« športi, kar pomeni, da ne bo deležna enakega vzgojno-izobraževalnega procesa kot njeni sovrstniki. To pa že vodi v spolno diskriminacijo, ker ne zagotavlja možnosti za enako izobraževanje vsem posameznikom, ki ga uzakonja državna ustava in šolska zakonodaja. Strmčnik (1995: 83) meni, da »tiste diferenciacije, ki trajno ločujejo učence³, in to celo po socialnem poreklu ali rasi⁴ ter po od tod izvirajočih različnih vzgojno-izobraževalnih smotrih, so ne le skrajno nedemokratične, marveč tudi nazadnjaške«. Ker učna diferenciacija pri pouku športne vzgoje vnaprej izbira in ločuje učence po spolu od zunaj (z zakonom, predpisi), pomeni že proces družbene selekcije. Taka selekcija ne upošteva interesov in volje učencev in zato ni prostovoljna ter naravna, temveč pomeni družbeni konflikt, ker je povezana s prisilo, ki se ji morajo učenci brez svojega soglasja podrediti.

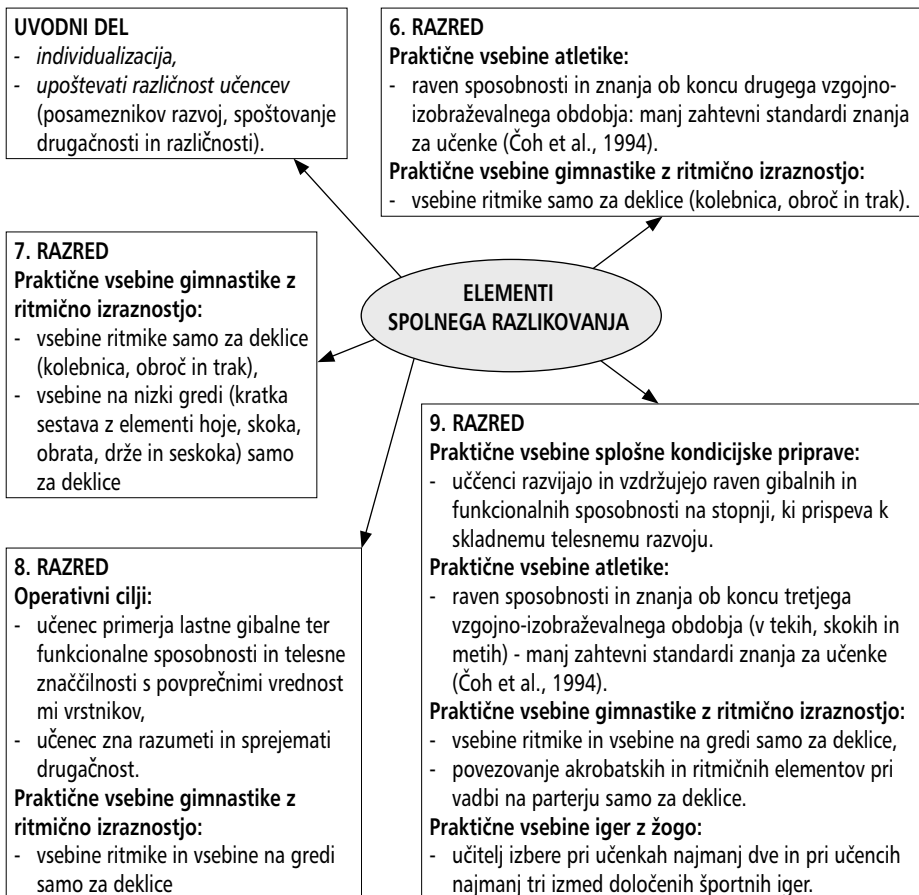
Kadar se odločamo o ločevanju po spolu pri pouku šolske športne vzgoje, moramo vedno zaobjeti dva vidika, za in proti. Dejstvo je, da je športna vzgoja specifični učni predmet v šoli, ki v določenih segmentih zahteva ločevanje po spolu. Zaradi razlik v sposobnostih in interesih v času pubertete je nujno izvajati vzgojno-izobraževalni proces ločeno po spolu. Vendar se tega načela ni dobro strogo držati, ker to predstavlja nasprotje s temeljnimi človekovimi pravicami in hkrati vodi v spolno diskriminacijo. Zato je dovolj razlogov, da učenci in učenske vadijo tudi v spolno mešani skupini, ki ima enak program, vsebino in metodo vadbe. Kdaj ločeno in kdaj skupaj izvajati pouk, pa je stvar odločitve in strokovnega znanja tistega, ki vodi ta proces, to je učitelja/profesorja športne vzgoje.

Ker je eden izmed osnovnih ciljev šolske športne vzgoje privzgojanje otroku navade rednega gibalnega/športnega udejstvovanja v času po šolskem pouku, bomo v nadaljevanju naredili primerjalno analizo med rezultati dveh raziskav, s katero bomo skušali ugotoviti, ali imajo elementi spolnega razlikovanja, ki so zapisani v učnem načrtu šolske športne vzgoje, povezavo s karakteristikami otrokove izvenšolske gibalne/športne aktivnosti. Analiza bo tako vključevala primerjavo med rezultati raziskave, v kateri je bil analiziran učni načrt za športno vzgojo Republike Slovenije z vidika zastopanosti elementov spolne diferenciacije (Doupona Topič in Zurc 2003) in rezultati študije, v kateri so bile na vzorcu 194 slovenskih osnovnošolcev ugotovljane značilnosti njihove prostočasne gibalne/športne aktivnosti (Pišot et al. 2004a). Zanimalo nas bo, ali obstajajo povezave med zastopanostjo učne diferenciacije po spolu v učnem načrtu za športno vzgojo in značilnostmi otrokove prostočasne gibalne/športne aktivnosti.

5. Povezanost prisotnosti spolne diferenciacije v učnem načrtu za športno vzgojo z značilnostmi otroke gibalne/športne aktivnosti v prostem času

Učni načrt Republike Slovenije za športno vzgojo (*Učni načrt za športno vzgojo* 1998) je bil v raziskavi M. Doupona Topič in J. Zurc (2003) preučevan z vidika vsebnosti elementov spolne diferenciacije. Pri tem so bili kriteriji določevanja spolnega razlikovanja naslednji:

- prisotnost vsebin/ciljev/oblik/metod dela samo za deklice,
- prisotnost vsebin/ciljev/oblik/metod dela samo za dečke,
- uporaba diskriminatornega jezika v samem učnem načrtu.

Shema 1: Prisotnost elementov spolnega razlikovanja v učnem načrtu za športno vzgojo (Doupona Topič in Zurc 2003).

Ključne elemente spolnega razlikovanja v učnem načrtu za športno vzgojo predstavlja shema 1. Iz nje je razvidna različna obravnava deklic in dečkov v uvodnem besedilu učnega načrta, ter v praktičnih vsebinah od 6. do 9. razreda osnovne šole. V uvodnem besedilu spolna diferenciacija ni izrazita, poudarek je namenjen učni individualizaciji, ki zapoveduje prilagoditev pouka posameznikovim zmožnostim in različnostim in s tem tudi posebnostim posameznega spola. Tako je po Strmčniku (1995) učna individualizacija pravzaprav samo potencirano in dosledno izvajanje učne diferenciacije.

Učna diferenciacija po spolu pa se v učnem načrtu pojavlja v predpisanih praktičnih vsebinah posameznih razredov ter v 8. razredu tudi v operativnih ciljih. Razvidno je, da z naraščanjem starosti narašča tudi število elementov spolnega razlikovanja, kar dokazuje največja prisotnost razlik med spoloma v 9. razredu, in sicer kar pri štirih različnih praktičnih vsebinah. Praktična vsebina, ki se z vidika spolne diferenciacije pri pouku športne vzgoje v osnovni šoli pojavlja najpogosteje in v največjem obsegu, je gimnastika z ritmično izraznostjo, ki večino vsebin namenja samo deklicam. Ob gimnastici obstaja spolna diferenciacija še pri praktičnih vsebinah iger z žogo, atletiki in kondicijski pripravi, ki so namenjene v večjem obsegu in/ali zahtevnosti dečkom.

Zanimalo nas je, ali obstajajo povezanosti med navedenimi elementi učne diferenciacije po spolu pri pouku športne vzgoje in značilnostmi otrokove gibalne/športne aktivnosti v času izven šolskega pouka. Prostočasna gibalna/športna aktivnost slovenskih osnovnošolcev, ki je predstavljena v tabeli 2, je bila ugotavljana na vzorcu 194 merjencev, od tega 95 (49,0%) deklic in 99 (51,0%) dečkov (Pišot et al. 2004a). Za ugotavljanje razlik v značilnostih prostočasne gibalne/športne aktivnosti med deklicami in dečki je bil uporabljen anketni vprašalnik. Otroci so o svoji gibalni/športni aktivnosti v prostem času odgovarjali za obdobje tekočega meseca, ko je bila izvedena meritev, in sicer decembra 2001. Razlike med spoloma v posameznih spremenljivkah prostočasne gibalne/športne aktivnosti (količina tovrstne aktivnosti, običajna oblika izvajanja ter najpogostejša športna zvrst) so bile zaradi nominalne ravni merjenja prikazane s kontingenčnimi tabelami in preverjene s Hi-kvadrat preizkusom. Razlike so bile upoštevane za statistično značilne, če je bilo tveganje za zavrnitev ničelnih hipotez (da med spoloma ni razlik) manjše od 5 odstotkov. Navedena raziskava je bila izvedena kot del aplikativnega znanstveno-raziskovalnega projekta »Vloga biomehanskih lastnosti skeletnih mišic v gibalnem razvoju otrok«, ki je sofinanciran s strani MŠZŠ.

Iz tabele 2 lahko razberemo, da med spoloma ni bilo zaznanih statistično značilnih razlik v količini in obliki prostočasne gibalne/športne aktivnosti. Večina merjencev je aktivnih dva do tri dni na teden, in sicer je med deklicami le-teh 50,5% in med dečki 59,6%. Med gibalno/športno neaktivnimi neznačilno prevladujejo deklice z 21,1% napram 18,2% pri dečkih, torej s 2,9% prednosti pred dečki, kar pa je razlika, ki se nahaja v obsegu merske oziroma vzorčne napake. Neznačilno več deklic kot dečkov je s 16,8% tudi občasno (2,7% več kot dečkov) in s 11,6% vsakodnevno (3,5% več kot dečkov) gibalno/športno aktivnih. A kot že rečeno, te drobne razlike med spoloma niso statistično značilne. Podobno spolno izenačenost kažejo tudi rezultati glede vključenosti v organizirano obliko prostočasne gibalne/športne aktivnosti. Razlika med spoloma je v korist nekaj večje vključenosti dečkov, a je statistično zanemarljiva. Nasprotno pa je do

statistično značilnih razlik s tveganjem, manjšim od 5%, prišlo med deklicami in dečki pri izbiri tiste športne zvrsti, s katero se ukvarjajo v prostem času najpogosteje. V vrhu priljubljenosti je pri deklicah ples, športna gimnastika, športno-ritmična gimnastika, odbojka, tenis, karate in plavanje. Pri dečkih pa nasprotno prevladujejo predvsem ekipne športne panoge, in sicer nogomet, košarka, judo, rokomet in plavanje. Plavanje je tako skoraj edina športna zvrst, ki se kot bolj priljubljena pojavlja pri obeh spolih; podobno bi lahko trdili le še za borilne športne, ki so očitno zelo aktualni. Pri obeh spolih namreč zasedajo tretje mesto, in sicer so deklice bolj aktivne v karateju, dečki pa v judu.

Tabela 2: Značilnosti pristočasne gibalne/športne aktivnosti deklic in dečkov

PRISTOČASNA GIBALNA/ŠPORTNA AKTIVNOST SLOVENSkih OSNOVNOŠOLCEV			
Karakteristika		DEKLICE	DEČKI
KOLIČINA Ni statistično značilnih razlik med spoloma.	gibalno/športno neaktivni	21,1%	18,2%
	občasno aktivni (1-3x na mesec do 1x tedensko)	16,8%	14,1%
	aktivni 2-3x tedensko	50,5%	59,6%
	gibalno/športno aktivni vsak dan	11,6%	8,1%
skupaj		100%	100%
VKLJUČENOST V ORGANIZIRANO OBLIKO (športni klub, društvo) Ni statistično značilnih razlik med spoloma.	da	72,6%	72,7%
	ne	27,4%	27,3%
skupaj		100%	100%
ŠPORTNA ZVRST Obstajajo statistično značilne razlike med spoloma (P=0,000).		1. ples (28,4%) 2. športna gimnastika (13,7%) 3. športno-ritmična gimnastika, odbojka, tenis, karate (4,2%) 4. plavanje (3,2%) 5. drugo (50,5%)	1. nogomet (29,3%) 2. košarka (12,1%) 3. judo (5,1%) 4. rokomet, plavanje (4%) 5. drugo (53,5%)
	skupaj		100%

Vir podatkov: Pišot et al. (2004a)

Naredimo v nadaljevanju primerjavo latentne povezanosti med rezultati načelne diferenciacije po spolu v učnem načrtu za športno vzgojo (Doupona Topič in Zurc 2003) in značilnostmi otrokove gibalne/športne aktivnosti v času izven šolskega pouka (Pišot et al. 2004a). Ta primerjava sicer ni zasnovana na empirični povezanosti obeh lastnosti otrok na individualni merski ravni, ampak na primerjavi splošnega normativnega

konteksta in empiričnih rezultatov prostočasne aktivnosti otrok. Kljub temu pa lahko vidimo, da se nakazujejo tri poglobitve povezanosti, in sicer:

- povezanost med upoštevanjem otrokovih individualnimi značilnosti pri pouku športne vzgoje in količino ter obliko njegovega gibalnega/športnega udejstvovanja v prostem času,
- povezanost med poudarjanjem praktičnih vsebin gimnastike z ritmično izraznostjo pri pouku športne vzgoje deklic in njihovo udeležbo v plesnih, gimnastičnih ter športno-ritmično gimnastičnih aktivnostih v prostem času,
- povezanost med poudarjanjem praktičnih vsebin iger z žogo pri pouku športne vzgoje dečkov in njihovo udeležbo v nogometu, košarki in rokometu v prostem času.

Upoštevanje otrokovih individualnih značilnosti oziroma poudarjanje učne individualizacije pri pouku športne vzgoje se hipotetično odraža v motiviranosti učencev za gibalno/športno udejstvovanje tudi v času izven šolskega pouka. Učni načrt za športno vzgojo izpostavlja individualiziran pouk, prilagojen posamezniku glede na njegove specifične lastnosti, potrebe in interese ter s tem tudi glede na njegov spol. Pozitivna posledica učne individualizacije je motiviranost otroka za nadaljevanje začete dejavnosti. Hipotetična povezanost se tako kaže v redni in večinoma organizirani gibalni/športni aktivnosti v času izven šolskega pouka in to ne glede na otrokov spol. Med deklicami in dečki namreč ne obstajajo statistično značilne razlike v količini in obliki prostočasne gibalne/športne dejavnosti. Povezava med učno individualizacijo in značilnostmi otrokove prostočasne gibalne/športne aktivnosti pa se hipotetično odraža tudi v povezavah, ki poudarjata povezanost med ponujenimi vsebinami učnega načrta in izbranimi prostočasnimi športnimi zvrstmi.

Povezanost med praktičnimi vsebinami gimnastike z ritmično izraznostjo pri pouku športne vzgoje, ki so večinoma namenjene samo deklicam, in njihovo prostočasno gibalno/športno aktivnostjo se kaže v večji udeležbi deklic v primerjavi z dečki v plesnih, gimnastičnih ter športno-ritmično gimnastičnih prostočasnih aktivnostih. Učni načrt namreč določa od 6. do 9. razreda devetletne osnovne šole vsebine ritmike, ki vključujejo vadbo s kolenico, obročem in trakom, samo za deklice, od 7. do 9. razreda vsebine na gredi (nizki in visoki) samo za deklice ter v 9. razredu samo za deklice povezovanje akrobatskih in ritmičnih elementov pri vadbi na parterju. Poudarjanje navedenih vsebin in osvajanje novih gibalnih znanj na področju športno-ritmične gimnastike in športne gimnastike pri deklicah se hipotetično odraža v njihovi izbiri prostočasne športne zvrsti. Slaba tretjina oziroma 28,4% deklic se tako v prostem času najpogosteje ukvarja s plesom, 13,7% se jih ukvarja s športno gimnastiko in 4,2% jih obiskuje športno-ritmično gimnastiko. Dečki nobeno izmed navedenih zvrsti niso uvrstili med pet najpopularnejših prostočasnih športnih zvrsti.

Zato pa se dečki v svojem prostem času najpogosteje ukvarjajo z igrami z žogo. Največ, 29,3%, se jih ukvarja z nogometom, nato s košarko (12,1%) in rokometom (4%). Edina igra z žogo, ki se je pri deklicah uvrstila med najpopularnejših pet športnih zvrsti, je odbojka, s katero se ukvarja 4,2% deklic. Hipotetično se kaže povezanost med poudarjanjem vsebin iger z žogo pri pouku športne vzgoje dečkov in njihovim večjim prostočasnim ukvarjanjem s športnimi igrami v primerjavi z deklicami.

Predstavljene stične povezave med učnim načrtom in značilnostmi otrokove pristočasne gibalne/športne aktivnosti pomenijo zgolj teoretične predpostavke, ki bi jih bilo potrebno za kakršnokoli bolj določujoče zaključevanje empirično preveriti. Nemogoče je namreč brez empirične raziskave ugotoviti, ali so določbe učnega načrta vzrok za tovrstne značilnosti gibalne/športne aktivnosti deklic in dečkov v prostem času ali pa zgolj njihova posledica. Torej, ali velja, da razlike med spoloma v ciljih in vsebini učnega načrta povzročajo razlike med spoloma v otrokovi pristočasni gibalni/športni aktivnosti ali pa velja obratno, da učni načrt, ki je bil prenovljen leta 1998, odraža le prevladujočo kulturno determinirano prakso. Če vzamemo v ospredje prvo različico, da vsebine učnega načrta vplivajo na otrokovo gibalno/športno aktivnost izven šolskega pouka, se velja tudi vprašati o obstoju še drugih možnih vzrokov, ki prav tako lahko vplivajo na pogostnost, obliko in vsebino otrokove pristočasne gibalne/športne aktivnosti.

Na proces otrokove socializacije vpliva mnogo dejavnikov in nemogoče je opredeliti in pojasniti delež vpliva vsakega posebej. Tako ima na oblikovanje otrokove spolne vloge, identitete in značaja v gibalni/športni aktivnosti poleg samih zakonskih opredelitev, ki jih predpisuje učni načrt, velik vpliv tudi njihova izvedba oziroma prepričanja in ravnanja izvajalca/-ke pouka športne vzgoje. Prav od slednje/-ga je v največji meri odvisno, kako bo razumel/-a in predstavil/-a otrokom priporočeno učno diferenciacijo po spolu. Šola kot institucija, ki izvaja vsebine uradnih dokumentov, učnih načrtov in predmetnikov, ima vsekakor pomemben vpliv na spodbujanje otrokovih zanimanj za posamezno strokovno področje in hkrati s tem, v primeru slabše obravnave katerega izmed spolov, predstavlja tudi možno torišče spolne diskriminacije. Vendar pa šola še zdaleč ni ena in edina odgovorna za razlike med spoloma v količini, obliki in vsebini pristočasne gibalne/športne aktivnosti. Proces otrokove socializacije na gibalno/športnem področju poteka tudi v otrokovi družini. M. Doupona (1994a) je na primer ugotovila, da gibalna/športna aktivnost družine vpliva predvsem na pristočasno gibalno/športno udejstvovanje deklic.

V raziskavi, ki smo jo izvedli na vzorcu staršev otrok, pri katerih smo preučevali predstavljene značilnosti pristočasne gibalne/športne aktivnosti po spolu (Pišot et al. 2004a), smo ugotavljali tudi delež gibalne/športne aktivnosti njihovih staršev pri pojasnjevanju rezultatov gibalne/športne anketiranih otrok (Pišot et al. 2004b). Statistična analiza, ki smo jo izvedli z multiplo regresijsko analizo, nam je pokazala, da gibalna/športna aktivnost staršev, ki so jo bili deležni v preteklosti ter ocena njihove zdajšnje telesne in psihične kondicije statistično značilno pojasnjujejo rezultate pogostnosti otrokove gibalne/športne aktivnosti na prostem, oceno njegove telesne zmogljivosti ter pogostnosti gledanja televizije oziroma sedenja za osebnim računalnikom. Ocena telesne kondicije staršev je tako statistično značilno pojasnjevala oceno otrokove telesne zmogljivosti in pogostost njegove gibalne/športne aktivnosti na prostem. Podobno je tudi ocena psihične kondicije staršev na meji statistične značilnosti (s 7% tveganjem) pojasnjevala pogostnost otrokove gibalne/športne aktivnosti na prostem. Gibalna/športna aktivnost staršev, ki so je bili ti deležni v preteklosti, pa je statistično značilno pojasnjevala rezultate pogostnosti otrokovega gledanja televizije oziroma sedenja za osebnim računalnikom (Pišot et al. 2004b).

Pomemben vpliv na razlike med spoloma v otrokovi gibalni/športni aktivnosti v prostem času velja pripisati tudi pogledom družbe na posamezen spol. Na različnih življenjskih področjih, in sicer od zaposlitve, preko šolanja, vsakdanjih gospodinskih opravil in vse do prostočasnih aktivnosti, so izdelana nenapisana, a natančno določena merila, kaj je primerno da dela moški in kaj ženska. V začetku 21. stoletja, kot piše M. Jogan (2004), je na navedenih področjih še vedno bolj ali manj vidna družbena neenakost po spolu. Glede na prevladujočo androcentrično kulturno usmeritev gre za diskriminacijo žensk. Tovrstna miselnost se vpleta v mnenje otrokove okolice in se odraža tudi na področju njegove gibalne/športne aktivnosti. Družbene vrednote, norme in pravila, ki določajo, kakšno gibalno/športno udejstvovanje je primerno za posamezen spol, se preko socializacijskih dejavnikov, med katere sodijo učni načrt, učitelji, starši, trenerji, mediji, vrstniki, vzorniki in vsi drugi za otroka pomembni posamezniki, prepoznavajo in udejanjajo tudi v otrokovi prostočasni gibalni/športni aktivnosti.

6. Sklepne misli

Dosedanje raziskave in statistične analize na področju vrhunskega in rekreativnega športa odraslih v Republiki Sloveniji kažejo, da so danes ženske na področju športa še vedno v slabšem položaju v primerjavi z moškimi. Rezultati longitudinalne študije »Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji« kažejo, da je bilo leta 2000 popolnoma gibalno/športno neaktivnih kar 63,2% žensk (Petrović et al. 2001; Leskovšek et al. 2002). Pozitiven premik v odnosih med spoloma pa je bil doslej narejen v gibalni/športni aktivnosti otrok, kjer zadnje raziskave ugotavljajo vedno manj značilnih razlik med spoloma (Pišot et al. 2004a). Navedeno kaže, da se odnos družbe do nujnosti gibalnega/športnega udejstvovanja vsakega posameznika ne glede na njegov spol le nekoliko spreminja vsaj pri otrocih. Zato lahko predvidevamo, da se bo zdajšnji trend zapostavljenosti odraslih žensk v gibalni/športni aktivnosti v bodoče spremenil v korist njihovega enakovrednejšega gibalnega/športnega udejstvovanja v primerjavi z moškimi.

S stopnjevanjem otrokove starosti pa lahko pričakujemo povečevanje razlik med spoloma v vsebini prostočasne gibalne/športne aktivnosti oziroma v izbiri športnih zvrsti. Dejstvo je, da ples, športno-ritmična gimnastika in športna gimnastika niso športne zvrsti, s katerimi bi se ukvarjali dečki v svojem prostem času. Njihovo področje so igre z žogo. Medtem pa velja za deklice ravno obratno. Športne zvrsti, s katerimi se otroci ukvarjajo pogosteje, bolje obvladujejo in imajo tako tudi vedno večji interes za ukvarjanje z njimi. Dosežena raven znanja v določeni športni panogi jih motivira, da se ji posvečajo sproščeno in z veseljem tudi v svojem prostem času. Zato lahko pričakujemo, da se bodo deklice še naprej ukvarjale s plesom in gimnastiko, dečki pa z igrami z žogo.

Izhajajoč iz navedenega menimo, da velja v bodoče raziskovalno pozornost posvetiti predvsem proučevanju, zakaj prihaja do razlik med spoloma v vsebini gibalne/športne aktivnosti. Kot smo ugotovili, obstajajo značilne razlike med deklicami in dečki v izbiri športnih zvrsti, a hkrati dosedanje raziskave kažejo na veliko povezanost v izbiri športnih zvrsti med odraslimi in otroci enakega spola. Deklice in njihove matere se tako največkrat odločajo za udejstvovanje v športnih zvrsteh, ki so individualne, kjer

je v ospredju tekmovanje s samim seboj ter poudarjanje pojma »lepega«, usklajenosti in harmonije. Očetje in sinovi pa se najpogosteje udeležujejo v ekipnih športnih zvrsteh, ki zahtevajo tekmovanje z nasprotnikom, eksplozivnost, akcijo in medsebojne kontakte (Petrović et al. 1998; Pišot et al. 2004b). Ob tovrstnih ugotovitvah se zopet odpira nerazrešeno vprašanje, ali so razlike med spoloma prirojene, biološko pogojene ali pridobljene v procesu socializacije. Kaj je tisto, kar odloči, ali se bo deklica vpisala v plesni ali nogometni krožek? In če so razlike družbeno pridobljene, se je nadalje upravičeno vprašati, kaj vse vpliva na to in v kakšni meri, ter kolikšen je pri tem delež vpliva spolno diferenciranih ur šolske športne vzgoje. Navedeno vsekakor zahteva nadaljnjo pozornost preučevanja raziskovalcev, ki se ukvarjajo z zagotavljanjem enakosti med spoloma na področju otrokovega aktivnega preživljanja prostega časa.

Vsekakor pa velja v otrokovem razvojnem procesu vsaki deklici in dečku zagotoviti kakovostne in enakovredne pogoje gibalnega/športnega udejstvovanja. To je namreč edina pot, ki vodi do redne gibalne/športne aktivnosti celo življenje. V tem procesu ima pomembno vlogo tudi šolska športna vzgoja. Pouk športne vzgoje ima lahko to moč, da z upoštevanjem feministične analize odnosov telesne moči spremeni način neustreznega razmišljanja o telesnosti z vidika patriarhalnih odnosov in ženske podrejenosti (Doupona 1994a), ki je dandanes še vedno prevladujoč pri gibalnemu/športnemu udejstvovanju odraslih prebivalcev Republike Slovenije, ter tako pripomore k enakovrednejšemu gibalnemu/športnemu udejstvovanju po količini, obliki in vsebini današnjih deklic in dečkov - jutrišnjih odraslih državljanek in državljanov Republike Slovenije.

Opombe

1. V prispevku bomo govorili o vsebinah, ki so lahko pretežno gibalne in/ali športne, zato jih bomo združevali pod termin gibalna/športna aktivnost.
2. Tudi vsi nasledniki Coubertina so bili nasprotniki ženskega športa na olimpijskih igrah. Vse do predsednika Mednarodnega olimpijskega komiteja, J. A. Samarancha, ki je leta 1981 kot prvi v zgodovini imenoval prvo članico mednarodnega olimpijskega komiteja. Prva podpredsednica Mednarodnega olimpijskega komiteja, Anita L. DeFrantz, pa je bila izvoljena šele leta 1997 (Doupona in Petrović 2000).
3. Trajna diferenciacija po spolu je v skladu s priporočilom strokovnega sveta Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje stalna praksa pouka športne vzgoje na predmetni stopnji večine slovenskih osnovnih šol.
4. V ta kontekst bi lahko uvrstili tudi spol.

Literatura

- Borer, K. T. (1995). The effects of exercise on growth. *Sports Medicine*, 20(6), 375-397.
- Caldweel, L., Smith, E., Weissinger, E. (1992): The relationship of leisure activities and perceived health of college student. *Society and Leisure*, 15, 1-2: 545-556.
- Černigoj Sadar, N. (1996): Prosti čas. V I. Svetlik (ur.): Kakovost življenja s Sloveniji: 197-212. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Černigoj Sadar, N. (1998): Od časa, ki ostaja do blagostanja. Družboslovne razprave, 14, 27-28: 86-97.
- Čoh, M., Škof, B. (1994): Cilji šolske športne vzgoje: atletika. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Darlison, E. (2000): Gender and physical activity. Orthopade, 29, 11: 957-968.
- Doupona, M. (1994a): Šport, spol in vzgoja. Magistrska naloga, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo.
- Doupona, M. (1994b): Miselnost o ženski v športu – izziv stroki. Šport, 42, 4: 19-20.
- Doupona, M. (1995): The etiology of misconceptions concerning the roles of boys and girls in sport [Etiologija zmot o vlogah dečki – deklice v športu]. V M. Pavlovič (ur.): Proceedings of the II. International Symposium Sport of the Young [Zbornik referatov II. mednarodnega simpozija Šport mladih]: 104-107. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Doupona, M., Petrovič, K., Ambrožič, F. in Sila, B. (1997): Razlike med spoloma: Športnerekreativna dejavnost v Sloveniji 1996. Šport, 45, 4: 44-47.
- Doupona, M., Petrovič, K. (1999): Športna vzgoja z vidika športne doktrine prehoda v novo tisočletje. V B. Škof, A. Rot in M. Kovač (ur.): Športni pedagog in kvalitetna športna vzgoja: zbornik referatov 12. strokovnega posveta Zveze društev športnih pedagogov Slovenije: 17-21. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.
- Doupona, M., Petrovič, K. (2000): Šport in družba: sociološki vidiki. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Doupona Topič, M., Zurc, J. (2003): Zastopanost spolne diferenciacije v učnem načrtu za športno vzgojo. Sodobna pedagogika, 54, 4: 184-201.
- European Women and Sport Newsletter. (2001). Nemčija: Deutscher Sportbund.
- Gifford C., (2004): Olimpijske igre: popolni vodnik po največjem športnem prazniku na svetu. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Hager, R. L., Feland, J. B., Vincent, S. D. (2003): Objectively measured physical activity: Differences between 9-12 year-old boys and girls, URL: <http://ffp.uku.fi/sll/index.html> (izpis: 10.10.2003).
- Hargreaves, J. (1994): Sporting females. London: Routledge.
- Iso-Ahola, S. (1994): Leisure lifestyle and health. V D. Compton in S. Iso-Ahola (ur.): Leisure and mental health: 42-60. Park City, UT: Family Development Resources.
- Janz, K. F., Mahoney, L.T. (1997). Maturation, gender and video game playing are related to physical activity intensity in adolescents: The muscatine study. Pediatric Exercise Science, 9, 1: 353-363.
- Jogan, M. (1990): Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma. Ljubljana: FSPN.
- Jogan, M. (2004): Slovenska (postmoderna) družba in spolna neenakost. Teorija in praksa, 41, 1-2: 361-376.
- Jurak, G., Kovač, M., Strel, J., Bednarik, J. (2003): Gender differences of Slovenian children and youth in spending summer holidays, URL: <http://ffp.uku.fi/sll/index.html> (izpis: 10.10.2003).
- Juriševič, M. (1999): Samopodoba šolskega otroka. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kozmik, V., Salecl, T. (ur.) (1999): Zakoni o enakih možnostih: primerjalna analiza. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
- Kruse, B. (1996): Kronika 100 let olimpijskih iger: 1896-1996. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Leskovšek, B., Doupona Topič, M., Močnik, R., Jošt, B. (2002): Sport participation in the Republic of Slovenia and its relation to selected socio-demographic variables. *Kinesiology*, 34, 1: 41-49.
- Makuc, B. (1998): Športnorekreativna dejavnost učenk in učencev četrtilh razredov koprskih osnovnih šol. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Oddelk v Kopru.
- Mota, J., Santos, P., Guerra, S., Ribeiro J. C., Duarte, J. A. (2003): Patterns of daily physical activity during school days in children and adolescents. *American Journal of Human Biology*, 15, 4: 547-553.
- Olympic medal winners. (2004). URL: http://www.nagano.olympic.org/uk/athletes/results/search_r_uk.asp (izpis: 7.7.2004).
- Oxlade, C., Ballheimer, D. (2000): Olimpijske igre. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Petkovšek, M. (1984): Odnos učencev četrtilh razredov do telesnovzgojnih dejavnosti v celodnevni osnovni šoli in njihova motiviranost za ukvarjanje s športom. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Petrović, K., Strel, J., Ambrožič, F. (1982): Motorično najuspešnejši in motorično ogroženi učenci in učenke osnovnih šol SR Slovenije: z vidika stratifikacijskih in socializacijskih dejavnikov ter pogojev šolanja in šolskega okolja. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Petrović, K., Doupona, M. (1996): Sociologija športa. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Petrović, K., Ambrožič, F., Sila, B., Doupona, M. (1996): Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 1996. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Petrović, K., Ambrožič, F., Sila, B., Doupona, M. (1998): Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 1997. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Petrović, K., Ambrožič, F., Bednarik, J., Berčič, H., Sila, B., Doupona Topič, M. (2001): Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 2000. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Pišot, R., Sila, B. (2000): Športnorekreativna dejavnost občanov Mestne občine Koper in nekatera mnenja, stališča ter interesi na športnem področju. V L. Čok in V. Gomezel-Mikolič (ur.): Koper pred izzivi tretjega tisočletja: monografska študija: 159-184. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije.
- Pišot, R., Zurb, J., Planinšec, J. (2004a): Out-of-school motor/sports activity of male and female pupils in the early schooling period. *Biology of Sport*, v tisku.
- Pišot, R., Zurb, J., Jelovčan, G., Volmut, T. (2004b): Mnenja staršev o vlogi in pomenu gibalne/športne aktivnosti za zdravje otrok. *Annales et Sociologia*, v tisku.
- Planinšec, J. (2003): Assessment of physical activity of young children. *Zdravstveno varstvo*, 42, 2: 58-65.
- Pratt, M., Macera, C. A., Blanton, C. (1999): Levels of physical activity and inactivity in children and adults in the United States: current evidence and research issues. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 31, 11: S526-S533.
- Sallis, J. F. (1993): Epidemiology of physical activity and fitness in children and adolescents. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 33, 1: 403-408.
- Scruton, S. (1992): *Shaping Up to Womanhood: Gender and Girls' Physical Education*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

- Solcova, I. (1994): Moderating part of physical-activity in the relation stress-health. *Ceskoslovenska Psychologie*, 38, 4: 300-308.
- Strmčnik, F. (1995): Opredelitev in utemeljitev učne diferenciacije in individualizacije. V M. Blažič (ur.): *Izbrana poglavja iz didaktike*: 81-100. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Tercedor, P., Delgado, M., Chillón, P., Pérez, I., Montero, A., Moreno, L. A., Pérez-Prieto, R., Torralba, C., Gonzalez-Gross, M. (2003): Gender differences in organized physical activity practice during summer holidays in Spanish adolescents, URL: <http://ffp.uku.fi/sll/index.html> (izpis: 10.10.2003).
- Tomori, M. (1990): *Psihologija telesa*. Ljubljana: DZS.
- Toškan, K. (1997): Športnorekreativna dejavnost šest in sedemletnih otrok dveh obalnih šol in dveh vrtecv. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Trost, S. G., Pate, R. R., Sallis, J. F., Freedson, P. S., Taylor, W. C., Dowda, M., Sirard, J. (2001): Age and gender differences in objectively measured physical activity in youth. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 34, 2: 350-355.
- Učni načrt za športno vzgojo v devetletni osnovni šoli. (1998). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Wallechinsky, D. (2004): *The complete book of the olympics*. Velika Britanija: Aurum Press.
- Welk, G. J., Wood, K., Morss, G. (2003): Parental Influences on Physical Activity in Children: An Exploration of Potential Mechanisms. *Pediatric Exercise Science*, 15, 1: 19-33.
- Women representation in the IOC: Promotion of the women sport leaders. (2001). URL: http://olympic.org/ioc/e/org/women/women_orgsport_e.html (izpis: 1.3.2001)
- Wood, D., De Backer, G., Faergeman, O., Graham, I., Mancia, G., & Pyörälä, K. (1998): Prevention of coronary heart disease in clinical Practice. *Atherosclerosis*, 140, 2: 199-270.
- Woodfield, L., Duncan, M., Al-Nakeeb, Y., Nevill, A., Jenkins, C. (2002): Sex, Ethnic and Socio-economic Differences in Children's Physical Activity. *Pediatric Exercise Science*, 14, 3: 277-285.
- Zurc, J. (2001): Relacije med izvenšolskim ukvarjanjem s športom in učnim uspehom učencev in učenk osnovnih šol v gorenjski regiji: [Prešernova nagrada študentom]. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Oddelek za razredni pouk.

Naslov avtorice:

Joca Zurc, doktorska študentka kinezioloških znanosti
na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani,
mlada raziskovalka na Inštitutu za kineziološke raziskave
Znanstveno-raziskovalnega središča Koper Univerze na Primorskem
Garibaldijeva 18, 6000 Koper
Tel.: +386 (0) 5 66-37-700, 05/66-37-729, 031/514-467, Fax: 05/66-37-710
email: Joca.Zurc@zrs-kp.si

Rokopis prejet junija 2004, revidirana verzija, sprejeta za objavo, pa avgusta 2004.

*Članek je po mnenju uredništva uvrščen v kategorijo
izvirni znanstveni članek s pretežno kvalitativno argumentacijo.*